

ЧАСТИНА 1
**ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ:
ПРОЄКТУВАННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ, РОЗВИТОК**

**ВПЛИВ ЕФЕКТУ ОНЛАЙН-РОЗГАЛЬМУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ
ВІРТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА**

Мирослав АНДРОС,

*старший науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення
моніторингових досліджень та освітньої діяльності*

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Анотація. Отримані результати дослідження онлайн-розгальмування встановили пряму кореляції між рівнем професійної ідентичності освітянина та конструктивністю його онлайн-поведінки під час застосування технологій дистанційного навчання. Виявлено, що для науково-педагогічної спільноти ефект розгальмування виконує не деструктивну, а компенсаторну та фасилітативну функції, сприяючи ефективній аргументації в умовах «екстремального» дистанційного навчання (обмеження, пов'язані із карантином або воєнним станом).

Ключові слова: дистанційне навчання, онлайн-розгальмування, віртуальна ідентичність, нетикет.

Myroslav Andros. THE INFLUENCE OF THE ONLINE DISINHIBITION EFFECT ON THE FORMATION OF THE VIRTUAL IDENTITY OF RESEARCH AND TEACHING STAFF

Abstract. The results of the study on online disinhibition have established a direct correlation between the level of an educator's professional identity and the constructiveness of their online behavior during the application of distance learning technologies. It was revealed that for the academic community, the disinhibition effect performs compensatory and facilitative functions rather than destructive ones, contributing to effective argumentation under conditions of «extreme» distance learning (restrictions related to quarantine or martial law).

Keywords: distance learning, online disinhibition, virtual identity, netiquette.

Цифровізація освіти в сучасних умовах «екстремальної» дистанційності, зумовленої спочатку пандемією COVID-19, а згодом воєнним станом в Україні, докорінно змінила ландшафт освітнього простору. Для викладачів перехід у онлайн-площину став не лише викликом щодо опанування нових технологій (LMS, вебінарні платформи, месенджери тощо), а й серйозним психологічним іспитом на стабільність професійної ідентичності.

Ключовим психологічним феноменом у цьому контексті є ефект онлайн-розгальмування (Online Disinhibition Effect), вперше описаний Дж. Сулером (2004). Він полягає у зниженні психологічних бар'єрів та соціальних гальм, які зазвичай стримують поведінку людини в умовах безпосередньої взаємодії «обличчям до обличчя».

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розуміння того, як досвідчені педагоги (категорія 40+) адаптуються до віртуального простору. Це дозволяє не лише спрогнозувати рівень конфліктності в системі «викладач–здобувач освіти», а й розробити ефективні моделі професійного нетикету.

В основу дослідження покладено концептуалізацію Дж. Сулера, який виділив шість факторів розгальмування: дисоціативна анонімність, невидимість, синхронність, соліпсистична інтроекція, дисоціативна уява, мінімізація авторитету (Suler, J., 2004).

Гіпотеза дослідження: феномен онлайн-розгальмування в українському освітньому просторі має специфічну конфігурацію: високий рівень професійної послідовності (PFC) викладача нівелює деструктивний вплив віртуальної невидимості («токсичне» розгальмування), забезпечуючи стабільність етичних стандартів навіть у кризових умовах.

Програма дослідження. Інструментарій: Методика «Міра онлайн-розгальмування» (MOD), (J. Stuart, R. Scott, 2021) та «Шкала прагнення до послідовності» (PFC, адаптація Р. Чалдіні) (Cialdini, R. B., Trost, M. R., & Newsom, J. T., 1995). Вибірка: 51 науково-педагогічний працівник закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти. Вікові категорії: 41-55 років та 55+ років зі стажем роботи понад 15-25 років.

Результати проведеного дослідження засвідчили:

1. Феномен «цифрової цілісності». Аналіз результатів показав низькі бали за шкалою зміни поведінки (Пункт 1 MOD). Це свідчить про сформовану стійку ідентичність: педагоги зі значним стажем не схильні до радикальної зміни «Я-образу» онлайн. Вони переносять свій професійний етос у віртуальний простір, де «цифрове Я»

є прямим продовженням «реального Я», що забезпечує високу культуру нетикету навіть за відсутності прямого соціального контролю.

2. Домінування адаптивного самоствердження. Найвищі показники зафіксовані за фактором «Адаптивне самоствердження»: респонденти відчують більшу впевненість у відстоюванні власної позиції саме в текстовому форматі. Асинхронність комунікації надає викладачам час на зважену аргументацію, що робить їх більш ефективними у наукових дискусіях, ніж під час спонтанного усного мовлення.

3. Соціальна компенсація та доброзичливе розгальмування. Виявлено помірно-високий рівень «Доброзичливого розгальмування». Мережа допомагає педагогам долати соціальні бар'єри. Для фахівців з високим когнітивним навантаженням онлайн-середовище виступає як «безпечний простір» для встановлення нових професійних контактів, де відсутність фізичного тиску знижує стрес від першого знайомства.

4. Стійкість до токсичних проявів. Показники «Токсичного розгальмування» у вибірці є критично низькими. Це демонструє високий імунітет педагогічної спільноти до негативних аспектів анонімності. Професійна етика виступає внутрішнім фільтром, що блокує агресію чи грубість, навіть коли технічне середовище це дозволяє.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні того, що для науково-педагогічної спільноти ефект онлайн розгальмування виконує не деструктивну, а компенсаторну та фасилітативну функції.

Ключові теоретичні положення з проведеного аналізу результатів дослідження наступні:

1. Від «Етики обмежень» до «Етики можливостей». Нетикет викладача – це не просто набір заборон, а інструмент «цифрової сміливості», що дозволяє ефективніше моделювати освітній процес.

2. Протекторна роль стажу. Вік та професійний досвід є природними запобіжниками проти токсичності в мережі.

3. Трансформація нетикету. У системі підвищення кваліфікації освітян акцент слід змістити з боротьби з агресією (кібербулінг, кібермобінг) на розвиток культури аргументації в асинхронному режимі та управління цифровим слідом (Digital Footprint).

Нетикет науково-педагогічного персоналу – це стратегічна компетентність, яка дозволяє трансформувати психологічне розгальмування у професійну впевненість. Що забезпечує паритетну взаємодію в системі «викладач-здобувач освіти» та перетворює «екстремальну дистанційність» на простір для конструктивного діалогу.

Список використаних джерел:

Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>

Stuart, J., & Scott, R. (2021). The Measure of Online Disinhibition (MOD): Assessing perceptions of reductions in restraint in the online environment. *Computers in Human Behavior*, 114, 106534. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106534>

Cialdini, R. B., Trost, M. R., & Newsom, J. T. (1995). Preference for Consistency Scale (PFC) [Database record]. *APA PsycTests*. <https://doi.org/10.1037/t01037-000>

References:

Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>

Stuart, J., & Scott, R. (2021). The Measure of Online Disinhibition (MOD): Assessing perceptions of reductions in restraint in the online environment. *Computers in Human Behavior*, 114, 106534. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106534>

Cialdini, R. B., Trost, M. R., & Newsom, J. T. (1995). Preference for Consistency Scale (PFC) [Database record]. *APA PsycTests*. <https://doi.org/10.1037/t01037-000>